

FTAXP 10.67.01

ӨОЖ 349.442

DOI: 10.54649/2077-9860-2026-1-92-98

О.Т. Әлімов¹¹ З.ғ.м., «ҚБТУ» АҚ заң департаменті директоры,
(Алматы қ., Қазақстан)

ORCID ID: 0009-0007-9464-4286; e-mail: lawyer_olzhas@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДА ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҚЫЗМЕТТЕР МЕН ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАР АШЫҚТЫҚ ПЕН ЕСЕПТІЛІКТІ АРТТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ: ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТ

Аңдатпа

Бұл мақала Қазақстан Республикасының құрылыс саласына цифрлық платформаларды енгізудің құқықтық аспектілерін, сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайту және нарық қатысушыларының есептілігін арттыру құралы ретінде зерттеуге арналған. Мемлекеттік басқарудың платформалық моделіне көшу жағдайында цифрландыру жай ғана технологиялық жаңару емес, ашық инвестициялық ортаны қалыптастыруға бағытталған стратегиялық императив ретінде қарастырылады. Автор 2024 жылғы өзгерістерді қоса алғанда, соның ішінде заманауи байланыс желілерін интеграциялауды реттейтін цифрлық инфрақұрылымды реттейтін қолданыстағы нормативтік-құқықтық базасына жүйелі талдау жүргізді. Жұмыста құрылыс процестерінің үздіксіз бақылауын және ашықтығын қамтамасыз ететін және объектінің өмірлік циклінің барлық кезеңдерінде үлескерлердің құқықтарын қорғайтын «E-Qurylys» және «Казреестр» жүйелерінің құқықтық табиғаты мен функционалы жан-жақты қарастырылған. Сондай-ақ «қосарланған құжат айналымы» мәселесін қоса алғанда, тиімді электрондық құжат айналымына кедергі келтіретін құқықтық тосқауылдарды анықтауға ерекше назар аударылған. Ұлыбритания тәжірибесімен салыстырмалы-құқықтық талдау негізінде ақпараттық модельдеуді міндетті стандарттауға көшу қажеттілігі негізделген. Зерттеу нәтижесінде цифрлық ортадағы деректердің дұрыстығы үшін жауапкершілікті күшейтуге және цифрлық деректерге сөзсіз заңдық факт мәртебесін беруге қатысты заңнаманы жетілдіру бойынша нақты ұсыныстар әзірленді.

Түйін сөздер: құрылыс саласын цифрландыру, құқықтық реттеу, E-Qurylys, Казреестр, ашықтық, құқықтық жауапкершілік, BIM-технологиялар, электрондық құжат айналымы.

Кіріспе

Құрылыс саласы Қазақстан Республикасы экономикасының іргелі қозғаушы күштерінің бірі болып табылады, жалпы ішкі өнімнің елеулі үлесін қалыптастырып, халықтың кең ауқымды жұмыспен қамтылуын қамтамасыз етеді. Жоғары экономикалық маңыздылығына қарамастан, ондаған жылдар бойы бұл сала қаржы ағындарының ашық еместігі, көлеңкелі операциялардың жоғары үлесі және инвестициялық-құрылыс жобаларын іске асырудың барлық кезеңдеріндегі елеулі сыбайлас жемқорлық тәуекелдері сияқты жүйелі кемшіліктермен бетпе-бет келді.

Қазіргі жағдайда цифрлық трансформация мемлекет тарапынан тек бизнес-процестерді оңтайландырудың технологиялық құралы ретінде ғана емес, сонымен қатар аталған кемшіліктерді жоюға және жауапты құрылыс жүйесін қалыптастыруға бағытталған стратегиялық құқықтық императив ретінде қарастырылады. Бұл бағыттың тиімділігі нақты көрсеткіштермен расталады. Атап айтқанда, 2021 жылдан бастап ауқымды цифрландыруды іске асыру кезеңінде көлеңкелі айналымнан 28 миллиард теңгеден астам қаражат шығарылып, бюджет қаражатын үнемдеу көлемі 13 миллиард теңгеден асты. ¹ Ұлттық инфрақұрылымның терең өзгерістерге дайындық деңгейінің

¹ Отчет Правительства Республики Казахстан о результатах цифровой трансформации экономики за 2021–2023 годы. URL: <https://primeminister.kz/ru/news/digital-transformation-report-2024> (дата обращения: 12.09.2025).

жоғары екендігі халықаралық рейтингтермен де дәлелденеді, атап айтқанда Қазақстанның БҰҰ-ның электрондық үкіметтің даму жаһандық индексында 24-орынды иеленуімен айқындалады.¹

Алайда «E-Qigylus» платформасы мен «Казреестр» ақпараттық жүйесі сияқты цифрлық шешімдерді жедел енгізу елеулі ғылыми-құқықтық қайшылықты туындатады. Ол технологиялық жаңарудың қарқыны тиісті нормативтік-құқықтық базаның қалыптасуынан айтарлықтай озып кетуімен сипатталады. Электрондық деректердің құқықтық мәртебесін, цифрлық құжаттардың заңды күшін және оларды автоматтандырылған верификациялау рәсімдерін нақты құқықтық регламенттеудің болмауы құқықтық айқынсыздық аймақтарын қалыптастырып, цифрландырудың сыбайлас жемқорлыққа қарсы әлеуетін әлсіретуі мүмкін. Электрондық құжат айналымын реттеудегі және цифрлық ортадағы деректердің дұрыстығы үшін жауапкершілікті бөлудегі қолданыстағы олқылықтар құрылыс құқығының тұжырымдамалық негіздерін терең қайта қарауды талап етеді.

Осыған байланысты зерттеудің мақсаты – құрылыс саласын цифрландыру мен оның ашықтығын арттыру арасындағы өзара байланысты кешенді ғылыми-құқықтық талдау, сондай-ақ Қазақстан Республикасында құрылыс процесіне қатысушылардың барлығы үшін тиімді құқықтық есептілік моделін қалыптастыруға кедергі келтіретін нормативтік олқылықтарды анықтау болып табылады.

Материалдар мен әдістер

Осы зерттеудің әдіснамалық негізін қойылған міндеттерге сәйкес келетін жалпығылыми және арнайы таным әдістерінің жиынтығы құрайды. Зерттеу барысында К.А. Ибраев, А.С. Куантыров, М.М. Тулеуов, Е.Н. Савицкий, Б.С. Ахметов, Ж.Т. Елюбаев, А.А. Смагулов және т.б. ғалымдардың ғылыми еңбектері мен тұжырымдамалық тәсілдері негізге алынды. Зерттеу барысында формалды-құқықтық әдіс қолданылып, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасының нормаларына, соның ішінде «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» және «Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы» заңдарға жан-жақты талдау жүргізілді.

Қазақстан Республикасының 2024 жылғы 21 мамырдағы № 86-VIII Заңының цифрландыру және инвестициялық ахуалды жақсарту мәселелерін реттейтін ережелерін талдауға ерекше назар аударылды. Салыстырмалы-құқықтық әдіс шетелдік тәжірибені, атап айтқанда Ұлыбританияның UK BIM Framework құқықтық базасын және ISO 19650 халықаралық стандарттар сериясын зерттеу үшін пайдаланылды, бұл отандық заңнаманы үйлестірудің ықтимал бағыттарын айқындауға мүмкіндік берді.

Зерттеудің эмпирикалық базасын уәкілетті органдардың цифрлық трансформация нәтижелері туралы статистикалық деректері, БҰҰ-ның электрондық үкіметті дамыту рейтингі көрсеткіштері, сондай-ақ E-Qigylus платформасы мен «Казреестр» ақпараттық жүйесінің функционалдық параметрлері құрады. Құқықтық-аналитикалық тәсіл құқықтық кедергілерді жүйелеудің және нормативтік-құқықтық базаны жетілдіру бойынша ұсыныстарды қалыптастырудың негізі болды.

Нәтижелер және талқылау

Мемлекеттік саясаттың цифрландыру саласындағы стратегиялық бағыттары

Қазақстан Республикасындағы құрылыс секторын цифрландыру оқшауланған бастама емес, мемлекеттік басқарудың платформалық моделіне көшуге бағытталған жалпыұлттық стратегияның құрамдас бөлігі болып табылады. К.А. Ибраев атап өткендей, Қазақстанда мемлекеттік сектордың цифрлық трансформациясы жекелеген мемлекеттік қызметтерді автоматтандырудан бастап, деректер басқарушылық шешімдер қабылдаудың негізгі ресурсы ретінде қолданылатын кешенді цифрлық экосистемелерді қалыптастыруға дейін эволюциядан өтті [1]. Бұл даму бағыты мемлекеттік саясаттың орта және ұзақ мерзімді басымдықтарын айқындайтын бірқатар стратегиялық және бағдарламалық құжаттарда бекітілген.

Мемлекеттік саясаттың тұжырымдамалық негізі мемлекет пен бизнес арасындағы құқықтық қатынастарда субъективті фактордың ықпалын төмендету болып табылады. А.С. Куантыровтың пікірінше, әкімшілік рәсімдерді цифрлық ортаға көшіру мемлекеттік қызметтер көрсету мерзімдерін қысқартумен қатар, барлық қатысушылардың әрекеттерін тіркеуге мүмкіндік беретін «цифрлық із» қағидатына негізделген ашық тетікті қалыптастырады, бұл өз кезегінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін барынша азайтады [2]. Бұл тәсілдің тиімділігі тәжірибелік

¹ United Nations E-Government Survey 2024: Accelerating Digital Transformation for Sustainable Development. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2024> (accessed: 09/02/2025).

нәтижелермен де дәлелденеді: 2021 жылдан бастап құрылыс саласында бақылау функцияларын автоматтандыру есебінен бюджет қаражатының үнемі 13 млрд теңгеден асты.

Құқықтық тұрғыдан алғанда, цифрландыру мемлекеттік бақылау моделінің трансформациясына алып келеді. М.М. Тулеуов атап өткендей, дәстүрлі тексеру нысандары біртіндеп нақты уақыт режимінде жұмыс істейтін алгоритмдік мониторинг тетіктерімен алмастырылуда [3]. Қазақстанның БҰҰ-ның электрондық үкіметтің жаһандық индексындағы позициясы да осындай құралдарды енгізуге дайын екендігін көрсетеді. Бұл елдің институционалдық және технологиялық тұрғыдан жоғары деңгейде дайын екенін, соның ішінде болжамды аналитика мен жобалық құжаттаманың нормативтік талаптарға сәйкестігін автоматты түрде бақылау жүйелерін қолдану мүмкіндігін айғақтайды.

Нормативтік-құқықтық базаны талдау: динамикасы мен қайшылықтары

Құрылыс саласын цифрландырудың құқықтық негізін «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы құрайды.¹ Аталған заң соңғы жылдары салалық реттеуге цифрлық құралдарды енгізуге бағытталған елеулі өзгерістерге ұшырады. Заңнаманың дамуының маңызды кезеңі 2024 жылғы 21 мамырдағы № 86-VIII Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне байланыс, цифрландыру, инвестициялық ахуалды жақсарту және артық заңнамалық регламенттеуді болғызбау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңын қабылдаумен байланысты, ол құрылыс процестерін цифрландыруды құқықтық реттеуге айтарлықтай өзгерістер енгізді.²

Негізгі жаңашылдықтардың бірі – тапсырыс берушілердің жобалау кезеңінде құрылыс объектілерін талшықты-оптикалық байланыс желілерімен қамтамасыз ету міндетін белгілеу [4]. Бұл норма «ақылды» ғимараттардың жұмыс істеуі мен оларды құрылыс саласының бірыңғай цифрлық инфрақұрылымына интеграциялаудың материалдық-құқықтық негізін қалыптастырады.

Сонымен қатар, ғылыми-құқықтық қауымдастықта заңнамалық реттеудің сипаты мен сапасына қатысты пікірталастар сақталуда. Атап айтқанда, Е.Н. Савицкий Қазақстандағы цифрлық құрылыс саласындағы нормативтік базаның дамуы көбінесе реактивті сипатқа ие екенін атап өтеді: құқықтық нормалар жиі түрде «E-Qurylys» сияқты енгізіліп қойған технологиялық шешімдерді заңдастыру мақсатында кейіннен қабылданады [5]. Мұндай тәжірибе белгілі бір кезеңдерде құқықтық айқындықтың жеткіліксіздігіне әкелуі мүмкін.

Технологиялық даму мен нормативтік бекіту арасындағы аталған алшақтық құқықтық тәуекелдерді туындатуы ықтимал, соның ішінде сот процестері барысында цифрлық құжаттар мен әрекеттердің заңды күшіне күмән келтіру мәселелерімен байланысты. Осыған байланысты технологиялық инновациялар мен нормативтік базаның үйлесімділігін қамтамасыз ететін озық құқықтық реттеу міндеті ерекше өзектілікке ие.

Электрондық сервистер мен цифрлық платформалар ашықтық пен есептілікті қамтамасыз ету құралдары ретінде

Қазақстан Республикасының құрылыс саласындағы цифрлық платформалар жобалаудан бастап пайдалануға беруге дейінгі объектілердің өмірлік циклінің барлық кезеңдеріне үздіксіз бақылауды қамтамасыз ететін заңдық маңызы бар органы қалыптастырады. Оларды енгізу құрылыс процесіне қатысушылардың әрекеттерін тіркеуге, деректердің қадағалануын қамтамасыз етуге және реттеушілік әрі сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін төмендетуге бағытталған.

Құрылыс-монтаж жұмыстары кезеңінде мемлекеттік бақылаудың негізгі құралы «E-Qurylys» платформасы болып табылады. «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 34-1-бабы 1-1-тармағына сәйкес атқарушылық техникалық құжаттаманы электрондық форматта жүргізу құрылыс процесінің барлық қатысушылары үшін міндетті болып табылады.³ Аталған платформаның құқықтық маңызы деректердің өзгермейтіндігі мен шынайылығын қамтамасыз етуінде жатыр. Б.С. Ахметов атап өткендей, техникалық және авторлық қадағалау журналдарын цифрлық форматқа көшіру «кері күнмен» өзгерістер енгізу мүмкіндігін жоққа шығарып, дауларды шешу кезінде сенімді дәлелдемелік базаны қалыптастырады [6]. Жүйенің функционалына орындалған жұмыстар

¹ Закон Республики Казахстан от 16 июля 2001 года № 242-III «Об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности в Республике Казахстан». URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z010000242_info (дата обращения: 15.09.2025).

² Закон Республики Казахстан от 21 мая 2024 года № 86-VIII «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам связи, цифровизации, улучшения инвестиционного климата и исключения излишней законодательной регламентации». URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2400000086> (дата обращения: 08.09.2025).

³ Инструкция по ведению исполнительной технической документации в системе «E-Qurylys»: утверждена приказом Комитета по делам строительства и ЖКХ от 14 августа 2023 года. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/construction/documents/1> (дата обращения: 21.09.2025).

актілерін электрондық цифрлық қолтаңба арқылы тіркеу, техникалық қадағалау есептілігін нақты уақыт режимінде жүргізу, сондай-ақ бұзушылықтарды жою туралы нұсқамаларды тіркеу және олардың орындалуын бақылау кіреді. Нәтижесінде «E-Qurylys» техникалық қадағалауды формалды рәсімнен құрылыс процесіне қатысушылардың жауапкершілігін заңды түрде бекітетін тұрақты бақылау тетігіне айналдырады.¹

Тұрғын үй құрылысы сегментінде құқықтық бақылау функциясын «Тұрғын үй құрылысына үлестік қатысу туралы» Қазақстан Республикасының Заңымен реттелетін «Қазреестр» ақпараттық жүйесі орындайды.² Жүйенің негізгі мәні үлескерлердің қаражатын тартудың заңдылығын қамтамасыз ету болып табылады. Ж.Т. Елюбаевтың пікірінше, «Қазреестр» құрылыс салушы-да жергілікті атқарушы органның рұқсаты немесе Бірыңғай оператордың кепілдігі болмаған жағдайда үлестік қатысу шарттарын тіркеуді болдырмайды, бұл заңсыз қаржыландыру схемаларын алдын алып, қосарланған сатулар тәуекелін төмендетеді [7]. Жүйенің eGov порталымен және банктік сервистермен интеграциялануы шарттарды тіркеу мерзімін бірнеше сағатқа дейін қысқартуға, құрылыс салушылар мен жобалар туралы ақпараттың ашықтығын қамтамасыз етуге, сондай-ақ үлескерлер қаражатының мақсатты пайдаланылуын бақылауды автоматтандыруға мүмкіндік берді.³ Осылайша, жүйе бұзушылықтардың ерте кезеңдерде алдын алуға бағытталған алдын ала құқықтық бақылау тетігін іске асырады.

Цифрлықэкожүйенің тиімділігі салалық платформалардың «Мемсараптама» және «Мемлекеттік қала құрылысы кадастры» сияқты мемлекеттік ақпараттық жүйелермен ведомствоаралық интеграциясы арқылы қамтамасыз етіледі. Мұндай интеграция құқықтық шектеулердің өзара байланысты жүйесін қалыптастырады: белгілі бір кезеңде қажетті деректердің болмауы (мысалы, сараптаманың оң қорытындысы) автоматты түрде келесі заңдық мәні бар әрекеттерді, соның ішінде құрылыс-монтаж жұмыстарын бастауды немесе «E-Qurylys» жүйесінде тіркелуді бұғаттайды. А.А. Смагулов атап өткендей, «тігіссіз» деректер алмасуын дамыту мемлекеттік бақылаудың болжамды моделіне көшу үшін қажетті шарт болып табылады, мұнда құқық бұзушылықтар олардың нақты орын алуына дейін алдын алынады, ал шешім қабылдау процесіндегі субъективті фактордың ықпалы барынша азайтылады [8].

Осылайша, қарастырылған цифрлық платформалардың негізгі сипаттамалары мен құқықтық маңызы 1-кестеде жүйеленген.

1-кесте – ҚР құрылыс саласындағы негізгі цифрлық платформаларға салыстырмалы талдау.

Платформа атауы	Мақсатты аудиториясы	Негізгі функционалы	Құқықтық маңызы	Ашықтыққа қосқан үлесі	Есептілікке қосқан үлесі
E-Qurylys	B2G, B2B	Атқарушылық және техникалық құжаттаманы жүргізу, техқадағалау есептілігі, инженерлер тізілімі	Барлық қатысушылар үшін міндетті; мемлекеттік бақылау құралы болып табылады	Құрылыс барысы туралы ақпаратқа ашық қолжетімділікті қамтамасыз етеді, есептілікті автоматтандырады	Әрекеттердің құқықтық қадағалануын қамтамасыз етеді, жауапкершілікке тарту үшін негіз қалыптастырады
ИС «Қазреестр»	B2G, B2C, B2B	ҰҚШ-ты орталықтандырылған есепке алу, қосарланған сатудың алдын алу, құрылыс салушының заңдылығын тексеру	Үлескерлер құқықтарының құқықтық кепілдіктерін қамтамасыз етеді; жобаның заңдылық презумпциясын жасайды	Азаматтарға eGov порталы арқылы жобаның заңдылығын жедел тексеруге мүмкіндік береді	Құрылыс салушылардың адал мінез-құлқын ынталандырады, үлескерлер үшін құқықтық тәуекелдерді азайтады
АИС ГГК	B2G, B2B, B2C	Сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы қызметтерді автоматтандыру	Қала құрылысына байланысты мемлекеттік қызметтерді алуды жеңілдетеді	Құжаттарды тапсыру процестерін оңтайландырады, бюрократиялық кедергілерді азайтады	Мемлекеттік органдардың сұрау салулары мен шешімдерінің тіркелуін қамтамасыз етеді, оларды есепті етеді

¹ Официальный портал единой информационной системы «E-Qurylys»: руководство пользователя и правовые основы. URL: <https://e-qurylys.kz/help/legal> (дата обращения: 04.09.2025).

² Закон Республики Казахстан от 7 апреля 2016 года № 486-V «О долевом участии в жилищном строительстве». URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000486> (дата обращения: 14.09.2025).

³ Информационный бюллетень АО «Национальные информационные технологии»: автоматизация услуг в сфере недвижимости. URL: <https://www.nitec.kz/news/kazreestr-updates-2024> (дата обращения: 19.09.2025).

Жүйелік құқықтық кедергілер және заңнаманы үйлестіру перспективалары

Қазақстан Республикасының құрылыс саласында цифрлық инфрақұрылымның белсенді дамуына қарамастан, толық ашықтық пен есептілікке қол жеткізу бірқатар жүйелік құқықтық мәселелермен тежелуде. Олардың негізгісі құқық қолдану практикасының бірізділігінің қалыптаспауы және нормативтік реттеудің технологиялық өзгерістерден артта қалуымен байланысты.

Ең өзекті мәселелердің бірі – сот тәжірибесінде электрондық құжат айналымының құқықтық мәртебесінің айқын болмауы. Е.Н. Савицкий атап өткендей, іс жүзінде «қосарланған құжат айналымы» моделі сақталып отыр, бұл жағдайда құрылыс процесіне қатысушылар электрондық құжаттарды қағаз жеткізгіштерде қайталап рәсімдеуге мәжбүр. Бұл соттардың бірыңғай аутентификация және верификация рәсімдері болмаған жағдайда цифрлық құжаттардың заңды күшін мойындамауы мүмкін деген қауіптен туындайды.¹ Мұндай тәжірибе цифрландырудың тиімділігін төмендетеді, транзакциялық шығындарды арттырады және цифрлық трансформация мақсаттарына қайшы келетін артық әкімшілік кедергілерді қайта қалыптастырады.

Екінші маңызды шектеу – BIM-технологияларын қолданудың нормативтік стандартталуының болмауы. Шетелдік құқықтық жүйелерден, атап айтқанда UK BIM Framework қолданыста болатын Ұлыбританиядан айырмашылығы, Қазақстандағы реттеу негізінен бақылау құралы ретінде цифрлық платформаларды дамытуға бағытталған, ал деректерді басқару процестерін формализациялау жеткілікті деңгейде реттелмеген. Бірыңғай стандарттардың болмауы ақпараттың дұрыстығы үшін жауапкершіліктің айқын бөлінбеуіне әкеліп, цифрлық модельдерге иелік ету және оларды пайдалану мәселелеріне байланысты құқықтық дауларды туындатады. Зерттеушілердің пікірінше, ISO 19650 сериялы стандарттарын ұлттық құқықтық жүйеге енгізу ақпараттық өзара іс-қимылдың нақты қағидаларын белгілеуге, қатысушылар арасында жауапкершілікті бөлуге және BIM-модельдерге қатысты құқықтық айқындықты қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.²

Осылайша, қолданыстағы құқықтық кедергілер жүйелік сипатқа ие және саланың технологиялық және құқықтық дамуын үйлестіруге бағытталған кешенді нормативтік шешімді талап етеді.

2-кесте – Негізгі құқықтық кедергілер және олардың сала үшін салдары

Құқықтық кедергі	Құқықтық салдары	Экономикалық салдары
Электрондық құжат айналымын реттеудегі түсініксіздік	Мемлекеттік органдардың электрондық құжаттарды қабылдаудан бас тартуы; мәмілелерді жарамсыз деп тану; сот даулары кезіндегі қиындықтар	Қосарланған құжат айналымы жүйесі, уақытты жоғалту, әкімшілік жүктеменің артуы
Ведомствоаралық деректер алмасуды құқықтық реттеудің жеткіліксіздігі	Дұрыс емес деректер үшін жауапкершіліктің болмауы; рұқсат берудегі кешіктірулер; деректерге меншік құқығы туралы құқықтық даулар	Жұмыстағы іркілістер, жобалардың кешігуі, бизнес үшін экономикалық шығындар
BIM-модельдеу үшін құқықтық стандарттардың болмауы	BIM-модельдерді заңдық маңызы бар құжаттар ретінде пайдаланудың мүмкін еместігі; деректердің дұрыстығы туралы даулар	Жобалаудағы қателіктердің жоғары тәуекелі, деректердің үйлесімсіздігі, әртүрлі кезеңдерде ақпаратты жоғалту

Қорытынды

Жүргізілген талдау «E-Qurylys» және «Қазреестр» цифрлық платформаларының қосалқы технологиялық шешімдерден мемлекеттік реттеудің толыққанды құралдарына айналғанын көрсетеді. Олардың функционалы құрылыс процестерінің құқықтық қадағалануын қамтамасыз етеді, үлестік құрылысқа қатысушылардың құқықтарын қорғауды күшейтеді және құрылыс салушылардың қызметіне алдын ала және ағымдағы бақылау тетігін қалыптастырады.

Сонымен қатар, цифрлық құрылыс экожүйесін одан әрі дамыту анықталған құқықтық шектеулерді жоюды талап етеді. Басым бағыттар ретінде электрондық құжаттардың қағаз жеткізгіштерде қайталанбай-ақ сөзсіз заңды күшін заңнамалық тұрғыдан бекіту, ұлттық заңнаманы ақпараттық модельдеу саласындағы халықаралық стандарттармен (соның ішінде ISO 19650) үйлестіру, сондай-ақ мемлекеттік ақпараттық жүйелерге жалған немесе толық емес деректер енгізгені үшін жауапкершілікті күшейту айқындалады.

¹ Обзор судебной практики по спорам, возникающим из электронного документооборота в строительной сфере за 2024 год. – Астана: Верховный Суд РК, 2025. – 32 с.

² ISO 19650-1:2018. Organization and digitization of information about buildings and civil engineering works, including building information modelling (BIM). URL: <https://www.iso.org/standard/68078.html> (accessed: 09/25/2025).

Құрылыс саласын цифрландыру тек технологиялық жаңғырту ғана емес, сонымен қатар құқықтық реттеудің терең трансформациясы болып табылады. Оның тиімділігі заң шығарушының цифрлық деректерге толыққанды заңды факт мәртебесін беретін, ашықтықты, есептілікті және саланың тұрақтылығын қамтамасыз ететін озық әрі жүйелі реттеуді қамтамасыз ету қабілетіне тікелей байланысты.

Әдебиеттер тізімі

1. Ибраев К.А. Государственное управление в эпоху цифровизации: опыт Казахстана. – Алматы, 2023. – 214 с.
2. Куантыров А.С. Экономические эффекты цифровой трансформации строительной отрасли // Вестник экономики. – 2024. – №. 2. – С. 45–52.
3. Тулеуов М.М. Правовые аспекты автоматизации государственного контроля. – Астана, 2023. – 180 с.
4. Технические регламенты интеграции волоконно-оптических линий связи в жилые объекты: руководство для заказчиков. – Астана: Изд-во МЦРИАП, 2024. – 45 с.
5. Савицкий Е.Н. Проблемы адаптации строительного законодательства к цифровым вызовам // Юрист. – 2024. – №. 5. – С. 12–18.
6. Ахметов Б.С. Цифровое право в строительстве: проблемы теории и практики. – Алматы: Раритет, 2024. – 196 с.
7. Елюбаев Ж.Т. Правовое регулирование инвестиционной деятельности в строительстве: вызовы современности // Вестник Каспийского университета. – 2025. – №. 1. – С. 34–40.
8. Смагулов А.А. Проблемы межведомственного взаимодействия в цифровой среде // Право и государство. – 2024. – №. 3. – С. 56–61.

References

1. Ibrayev K.A. Gosudarstvennoye upravleniye v epokhu tsifrovizatsii: opyt Kazakhstana. – Almaty, 2023. – 214 s.
2. Kuantyrov A.S. Ekonomicheskiye efekty tsifrovoy transformatsii stroitel'noy otrasli // Vestnik ekonomiki. – 2024. – №. 2. – S. 45–52.
3. Tuleuov M.M. Pravovyye aspekty avtomatizatsii gosudarstvennogo kontrolya. – Astana, 2023. – 180 s.
4. Tekhnicheskiye reglamenti integratsii volokonno-opticheskikh liniy svyazi v zhilye ob'yekty: rukovodstvo dlya zakazchikov. – Astana: Izd-vo MTsRIAP, 2024. – 45 s.
5. Savitskiy Ye.N. Problemy adaptatsii stroitel'nogo zakonodatel'stva k tsifrovym vyzovam // Yurist. – 2024. – №. 5. – S. 12–18.
6. Akhmetov B.S. Tsifrovoye pravo v stroitel'stve: problemy teorii i praktiki. – Almaty: Raritet, 2024. – 196 s.
7. Yelyubayev Zh.T. Pravovoye regulirovaniye investitsionnoy deyatelnosti v stroitel'stve: vyzovy sovremennosti // Vestnik Kaspiyskogo universiteta. – 2025. – №. 1. – S. 34–40.
8. Smagulov A.A. Problemy mezhvedomstvennogo vzaimodeystviya v tsifrovoy srede // Pravo i gosudarstvo. – 2024. – №. 3. – S. 56–61.

О.Т. Алимов¹

¹М.Ю.Н., директор юридического департамента АО «КБТУ»,
(г. Алматы, Казахстан)

ORCID ID: 0009-0007-9464-4286; e-mail: lawyer_olzhas@mail.ru

ЭЛЕКТРОННЫЕ СЕРВИСЫ И ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ПРОЗРАЧНОСТИ И ОТВЕТСТВЕННОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Аннотация

Настоящая статья посвящена исследованию правовых аспектов внедрения цифровых платформ в строительную отрасль Республики Казахстан как инструмента минимизации коррупционных рисков и повышения подотчетности участников рынка. В контексте перехода к платформенной модели государственного управления цифровизация рассматривается не просто как технологическое обновление, а как стратегический императив для создания прозрачной инвестиционной среды. Авторами проведен системный анализ действующей нормативно-правовой базы, включая изменения 2024 года, регулирующие цифровую инфраструктуру и интеграцию современных сетей связи. В работе детально изучена юридическая природа и функционал систем «E-Qurylys» и «Казреестр», обеспечивающих сквозной контроль строительных процессов и защиту прав дольщиков на всех этапах жизненного цикла объекта. Особое внимание уделено выявлению правовых барьеров, включая проблему «двойного документооборота», препятствующих эффективному электронному документообороту. На основе сравнительно-правового анализа с опытом Великобритании обоснована необходимость перехода к обязательной стандартизации информационного моделирования (BIM). Результатом исследования являются конкретные предложения по совершенствованию законодательства в части усиления ответственности за достоверность данных в цифровой среде и придания цифровым данным статуса безусловного юридического факта.

Ключевые слова: цифровизация строительства, правовое регулирование, E-Qurylys, Казреестр, прозрачность, юридическая ответственность, BIM-технологии, электронный документооборот.

O.T. Alimov¹

¹Master of laws, Director of the Legal Department of JSC "KBTU",
(Almaty, Kazakhstan)

ORCID ID: 0009-0007-9464-4286; e-mail: lawyer_olzhas@mail.ru

ELECTRONIC SERVICES AND DIGITAL PLATFORMS IN CONSTRUCTION AS A FACTOR IN ENHANCING TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: A LEGAL PERSPECTIVE

Abstract

This article is devoted to the study of the legal aspects of implementing digital platforms in the construction industry of the Republic of Kazakhstan as a tool for minimizing corruption risks and enhancing the accountability of market participants. Within the framework of the transition to a platform-based model of public administration, digitalization is viewed not merely as a technological update, but as a strategic imperative for creating a transparent investment environment. The authors conduct a systematic analysis of the current regulatory framework, including the 2024 amendments governing digital infrastructure and the integration of modern communication networks. The paper examines in detail the legal nature and functionality of the "E-Qurylys" and "Kazreestr" systems, which provide end-to-end control of construction processes and the protection of the rights of equity holders at all stages of the facility's lifecycle. Particular attention is paid to identifying legal barriers including the problem of "double document management," which hinder the effective implementation of electronic interaction formats. Based on a comparative legal analysis with the experience of the United Kingdom, the necessity of transitioning to mandatory standardization of building information modeling (BIM) is substantiated. The results of the study include specific proposals for improving legislation, particularly with regard to strengthening liability for the accuracy of data in the digital environment and granting digital data the status of an absolute legal fact.

Keywords: digitalization of construction, legal regulation, E-Qurylys, Kazreestr, transparency, legal liability, BIM technologies, electronic document management.